APDZĪVOTAS VIETAS ZVĀRTAVAS PAGASTĀ

/no piezīmju burtnīcas/

Zvārtavas pagastu var iedalīt vairākās apdzīvotās vietās:

Vasu kalns un to apkaime

Stepu ciems vai Luturmuiža

Zaķu ciems vai Zaķu muiža

Mierkalns

Putras vai Putrasmuiža

Jaunāmuiža

Kaģumciems

Cirgaļi

Vērsīši

Pēc nostāstiem visas mājas ir uzceltas ļoti sen. Muižas mājas bija „Kalējiņi", „Oši" un „Vecumkalni". Tās bija kalpu mājas un tajās dzīvoja strādnieki. Pārējo māju iedzīvotājiem piederēja sava saimniecība. Audzēja lopus un labību.

Kara laikā vācieši visus izdzina no mājām. Tas bija 1944.gadā, bija ļoti skaists un saulains septembra mēnesis. Veda līdzi vezumus ar lopiem. Mēnesi dzīvoja Brutuļos, bet pēc tam atgriezās. Dažas mājas bija izpostītas.

VASU KALNS UN TĀ APKAIME

PĻAVIŅAS

Dzīvoja Gubāts Reinholds ar savu ģimeni. Viņiem piederēja zeme. Kolhoza laikā pats strādāja pie gatera, bet sieva saimniekoja mājās. Viņiem ir viens dēls. Apmēram 80. gados, kad saimnieks nomira, sieva aizgāja dzīvot pie dēla un māja palika tukša. Tā līdz šim tur neviens nedzīvo.

LIEPKALNI

Dzīvoja un saimniekoja Strožu dzimta. Viņi bija kurpnieki. Ģimenē bija divi dēli Alberts un Herberts un meita Millija. Kad vecāki nomira, tad dēls Alberts un meita Millija palika dzīvot „Liepkalnos", bet otrs dēls Herberts pārcēlās uz dzīvi „Āpsītēs" pie sievas. Pēc brāļa nāves Millija tur dzīvoja ilgus gadus viena pati un strādāja kolhozā „Gauja" lauku brigādē. Pašreiz tur nedzīvo neviens.

LAZDAS

Šajā mājās dzīvoja Ruigas. Kara laikā viņus izdzina no mājām, bet pēc tam tur vairs neatgriezās, jo māja nodega.

AUGSTKALNI

Dzīvoja Zelma Kreicberga un Henno Kreicbergs. Tēvs ienāca no Valgas. Māte bija šuvēja. Viņiem bija trīs meitas: Ruta, Līvija un Anete. Ap 1940. gadiem viņus izveda un, kad atgriezās, mājas vairs nebija. Kara laikā nodega.

RIEKSTI

Dzīvoja Valdis un Arvīds Ābeļi.

KALĒJIŅI

Šajās mājās saimniekoja Jūlijs un Alvīna Pētersoni. Viņiem bija 5 bērni. Tēvs bija kalējs. Tēvs 1981. gadā nomira, pēc tam vairs tur neviens nedzīvoja.

OŠI

Dzīvoja Emīlija un Jānis Kļaviņi. Viņiem piederēja sava saimniecība. Pēc kara vēl dzīvoja, bet kad abi nomira, vairs neviens tur nedzīvoja. Laika gaitā māja sabruka.

PODES

Dzīvoja Podes. Kara laikā māja nodega.

AIZKALŅI

Dzīvoja un saimniekoja Vērzemnieku dzimta. No 2004. gada tur vairs neviens nedzīvo. 2018. g. māja nodega. Palikušas tikai drupas.

VECUMKALNI

Obramu dzimta.

PAKALNES

Dzīvoja Puškas. Ap 1950. gadu māju nojauca, jo saimnieki nomira.

KRASTKALNI

Dzīvoja Treijeru dzimta. Viņiem piederēja jaunsaimniecība. Māju nojauca.

RĪTIŅI

Saimniekoja Augusts un Zelma Veski. Māju cēla paši. Viņiem bija divi bērni: Ausma un Edgars. Māja vēl ir pašreiz, tukša.

KĻAVAS

Dzīvoja Arvīds Veske. Strādāja kolhozā par šoferi.

PUĶĪTES

Dzīvoja Elstiņu dzimta. Pēc viņiem Kirovaiņi.

STRAUTIŅI

Dzīvoja mežsargs. Pēc kara māja sabruka.

JĀŅKALNS

Dzīvoja Klaudija Grīviņa un Jānis Grīviņš. Kad viņi nomira, tad māju nopirka mācītājs no Valkas. Viņi māju atjaunoja, pagalmā uzcēla mazu baznīciņu.

VASI

Māja celta no koka. Īpašnieki tur nodarbojušies ar lauksaimniecību. Kolhoza laikā un vēl kādu laiku pēc kolhoza likvidācijas māja tika apdzīvota. Pašreiz ir tukša.

Kolhoza laikā „Vasos" uzcēla vēl vienu māju fermas strādniekiem. Ferma bija uzcelta 112 slaucamām govīm. Ar piensaimniecību tur nodarbojās līdz 2006. gadam. Pēc tam pārgāja uz gaļas liellopu audzēšanu. Šinī mājā ir divi dzīvokļi. Pašreiz viens gals tiek apdzīvots, bet otrs tukšs.

APSĪTES

Dzīvoja Stroža Vilma ar Herbertu.

SALIŅAS

No sākuma dzīvoja akla tantiņa Puška. Pēc tam Aldonija un Jānis Grīviņi. Kad viņi nomira, māja palika tukša.

PRIEŽULEJAS

Saimniekoja Zelma un Eduards Rudzīši. Kad pārcēlās dzīvot pie bērniem, kolhoza laikā māju nopirka Rasma un Laimonis Treijeri.

LUTURMEŽSARGMĀJA

Visos laikos šajās mājā ir dzīvojuši mežsargi.

KĀDREIZ ZAĶU MUIŽA, TAGAD CIEMS ZAĶI

No Valkas uz Gaujienas pusi atrodas Zaķu muiža vai ciems Zaķi. Tā ir pagasta vidusdaļa. Apdzīvotā vieta izveidojusies pie bijušā Zaķu muižas centra. Tur atrodas Zaķu senkapi un lieli, plaši lauki. Agrākos laikos bijušas jaunsaimniecības un vecsaimniecības. Kam bija pāri par 30 ha, tās bija vecsaimniecības, bet jaunsaimniekiem ap 20 ha. Jaunsaimnieki ar mokām noturēja savas saimniecības, jo nedeva kredītu. Kredītu deva tikai vecsaimniecībām. Jaunieši pārsvarā gāja ganos. Elektrības nebija, izmantoja petrolejas lampas.

Mazā muiža izveidota XVIII gs. beigās, no 1795. līdz 1844.gadam bijusi patstāvīga muiža, pēc tam savienota ar Aumeisteriem. Par muižiņu stāsta, ka kāds vīrs neganti maldījies. Trīs reizes nonācis pie neredzēti jaukas muižas, kādu savā mūžā nebija redzējis. Noskaitījis tēva reizi, pazinis Zaķu muižu.

Zaķu muižas nosaukums ir latviskojums no muižiņas apsaimniekotājiem Zaksiem, kas kā to ir izzinājis Ojārs Ozoliņš – saistās ar vācu vārdu Sach (maiss), jo šāds uzvārds piešķirts latviešu tautības vasaļiem, kam grāfu laikos uzticēts vākt no zemniekiem nodevas (maisu). Ar laiku Zaksi pilnībā pārvācojušies un pat saradojušies ar baroniem Vulfiem.

Teika stāsta par Zaķu muižu, kuras tuvumā atrodoties Romiešu kapulauks, kas minēts kā akmens laikmeta apbedījuma vieta:

Sen, sen atpakaļ Zaķu muižā noticis tā. Muižas kalējam nomirusi veca māte. Kalējs nomirušo ielicis zārkā un uznesis uz istabas augšas, jo citas rūmes tam nebijis. Naktī visā mājā nebijis miera. Pa istabas augšu arvien staigājuši un ugunis vien spīdējušas. Kalējs ar savu sievu visu to redzējis un dzirdējis. Nākamā dienā kalējs nomirušo māti aiznesis uz tukšu muižas šķūni. Bet arī tur naktī bijis tas pats. Pa šķūni atkal staigājuši, ka ugunis vien spīdējušas. Šķūņa durvis vērušās vaļā un pa tām gājuši iekšā un ārā uguns stabi. Uguns stabi nākuši no Romiešu kapsētas. Par Romiešu kapsētu sauc Zaķu muižā vecu kapu kalniņu, kurā tikuši atrasti miroņu kauli neparasta lieluma, akmeņa cirvis un citas senlietas. Kapu kalniņā miroņi aprakti ļoti seklu, ne vairāk kā divu pēdu dziļumā. Mironim virsū esot uzbērta laba kārta nelielu akmeņu un tad vēl uzbērtas zemes. Visi, kas uguns stabus redzējuši, teikuši, ka vecie miroņi ejot uz nomirušo kalēja māti. To nakti, priekš kalēja mātes bērēm, nācis no Aumeisteru Lielā kroga uz māju muižas dišlērs. Kad viņš bijis jau pie Zaķu muižas tilta, tad uzreiz ieraudzījis, ka pa abām ceļmalām nāk augsti uguns stabi un ceļam pa vidu veļas ugunīga bumba, uz augšu palēgdamās. Uguns stabi apstājušies uz tilta un

nelaiduši dišlēru garām. Dišlērs bijis drošs vīrs un gājis tik stabiem klāt. Bet stabi katrs no savas ceļmalas uzreiz sagājuši ceļa vidū kopā. Ugunīgā bumba lēkājusi pie stabiem uz augšu, uz leju. Dišlērs neticis garām. Viņš pagriezies uz ceļmalu, bet stabi aizgājuši no ceļa vidus katrs uz savu ceļmalu un bumba palikusi vidū. Dišlers atkal neticis garām un arī par brīnumu nesadedzinājies, jo bijis stabiem pavisam klāt. Uguns bijusi pavisam auksta. Dišlēram nekas neatlicies, kā iet atpakaļ. Dišlērs ar lielu līkumu aizgājis uz māju. Pie mājas viņš apstājies un skatījies. Uguns stabi vēl stāvējuši uz tilta. Arī šķūnī, kur bijusi nomirusī kalēja māte, spīdējušas ugunis un pa durvīm nākuši un gājuši uguns stabi. Kad kalēja māti aprakuši, tad nekad vairs ugunis šķūnī nespīdējušas.

H.Skujiņas nostāsti par Zaķu muižu.

Reiz viens vecis gribējis iet uz māju un sācis neganti maldīties. Tikmēr maldījies, kamēr atnācis pie Zaķu muižas un nu pats brīnījies, kur tik neredzēti jauka muiža, kādu vēl ne savā mūžā nebīš redzēš. Vecis gāš atkal. Gāš, gāš un atkal iznācis pie Zaķu muižas. Gāš trešo lāgu un atkal atnācis atpakaļ vecā vietā. Nu vecis manīš, ka šo vadā, un noskaitīš tēva reizi. Kā noskaitīš, tā tūlīt pazinis, ka tā muiža ir Zaķu muiža. Nu vairs nelikusies ne tik jauka, ne tik smuka un bīsi sen pazīstama. Tā, lūk, kādreiz gadās, ka jāstaigā pa pašu nakts vidu! Dažreiz jau gadās pāriet pār ļaunām pēdām un ta ar sākas vadāšana.

ARODNIEKI

Kādreizējā pārvaldnieku māja. Dzīvojis tur Augusts Pušķis. Viņš bijis galdnieks. Ap 50. gadiem tur ierīkots skolas internāts. Tajā dzīvoja bērni, kas mācījās Ozolu pamatskolā. Kad skolā bērnu palika mazāk, tad internātu likvidēja. Pašreiz tur dzīvo bijusī skolotāja Irēna Zemīte ar ģimeni.

ZAĶI

Atrodas blakus „Arodniekiem”. Tur ir dzīvojušas vairākas ģimenes. No mājas vēl kaut kas ir pāri palicis, tur bija izcēlies ugunsgrēks.

PLŪMĪTES

Dzīvojusi Karlsonu dzimta. Mājā dzīvo divas ģimenes. No sākuma tur dzīvoja Lucija Elme. Vēlāk atnāca dzīvot dēls Māris ar sievu. Māja apdzīvota no abām pusēm. Otrā pusē dzīvo Sandra Zālīte ar vīru.

ZAĻMEŽI

JAUNMĀJAS

Pretī ceļam atradās mājas ar nosaukumu ”Jaunmājas”. Tās piederēja Pēterim Lūsim. Mājas vairs nav.

KAIMIŅI

Dzīvoja Betija un Jānis Brolīši. Saimnieks bija kalējs. Pēc tam dzīvoja Alma Žīgure, bet kad viņa nomira, tad atnāca dzīvot Daina Brīdaka. Kopš 2011. gada tur nedzīvo neviens.

BĀLIŅI

Pašos sākumos māja piederēja Augustam Strazdiņam. Tas bija Martenu īpašums.

SMILGAS

Piederēja Jānim Ertonam.

STALDES

Piederēja Augustam un Karlīnei Āboltiņiem. No mājas nekas nav palicis pāri. Tās atradās blakus Smilgām.

VĀRPAS

Dzīvoja Jānis Gruznis. Viņam bijis telefons, kur visi gājuši zvanīt. Mājas vairs nav.

SAULESKALNS

Piederēja Austrai un Kārlim Sibuļiem. Mājas vairs nav.

KAĻĻI

Piederēja Dāvim Puriņam. Viņš bija labs alus meistars. Pēc tam tur dzīvoja Sofija Prokofjeva.

ROBEŽNIEKI

Piederēja Puriņiem. Pēc tam dzīvoja Vidzirksts un Millija un Jānis Ciguži. Pašreiz māju apdzīvo Valdis Ziemelis ar savu draudzeni.

RŪPNIEKI

Piederēja Kārlim Balodim. Māju nav.

MANDĒGI

50.gados Mandēgos dzīvoja Vilnis un Indulis Kalniņi ar māti. Pašreiz arī māja ir apdzīvota.

JAUNRUKMAŅI un VECRUKMAŅI

Tās bija vecsaimniecības. Abām saimniecībām bija ap 100 ha zemes. Galvenokārt audzēja graudus un lopus. Jaunrukmaņiem īpašnieks bija Lielmanis, bet Vecrukmaņiem Briedis. Par esošo mājas vietu liecina koks. Visapkārt ļoti plaši lauki, kuros tagad saimnieko pagasta lielākais graudaudzētājs.

JAUNMILNI un VECMILNI

Jaunmilni piederējuši Balodim, bet Vecmilni Alksnim. Šīs abas saimniecības bija vecsaimniecības. Nodarbojās arī ar graudkopību un lopkopību. Par šīm vietām liecina palikušie koki.

MĀLKALNI

Šī māja nav uzcelta, bet pārvesta no Latgales. To nopirka un pārveda Veronika Zundāne. Kad viņa 1978. gadā pārcēlās dzīvot uz ciematu, tad māju nopirka Ilga un Arnolds Kalniņi. Pēc tam māju nopirka Dairis Ziemiņš. Tur viņš dzīvo ar sievu Irīnu un trīs bērniem. Māja ir atjaunota.

MUIŽNIEKI

Māja tika pārvesta kolhoza laikā. Tai ir divi stāvi. Tajā ir dzīvojušas daudzas ģimenes.

GRAUDI

Dzīvoja Dzidra Kalniņa ar vīru. Strādāja Zaķu fermā par slaucēju, bet vīrs bija šoferis. Kad nomira abi, māja palika tukša.

LAMSTERI

Par mājas vietu liecina liels ozols.

RUDĪŠI

Saimniekoja Zelma un Alfrēds Rudīši un Zelmas māsa Paulīna. Viņi bija lauksaimnieki. Alfrēds bija izmācījies par lopu dakteri. Bērni: Austra un Ēvalds. Vēlāk māju apsaimniekoja Edmunds Rudītis, kad nomira – māja palika tukša.

STAĻĻI

Piederēja Āboltiņu dzimtai. Par mājas vietu liecina paugurs.

TURPINĀJUMS SEKOS…

Ziņas apkopoja, mājas un mājvietas fotografēja Ineta Namniece,

Zvārtavas bibliotēka

2018. gads